

УДК 343.102/98

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/711-712

Вероніка КОЗИРЬ

курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів
Національної поліції

Олена СОЛДАТЕНКО

професор кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Виникнення інституту негласних слідчих (розшукових) дій (далі по тексту – НСРД) є результатом довгого пошуку в теорії кримінального процесу, оперативно-розшуковій діяльності, криміналістиці та в слідчо-судовій практиці рішення щодо розробки механізму використання результатів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному судочинстві, який забезпечував би не лише невідворотність кримінального покарання, але і гарантував належне дотримання прав і законних інтересів громадян і суспільства загалом. Першим значущим кроком у напрямі законодавчої регламентації використання результатів оперативно-розшукової роботи у кримінальному процесі стало ухвалення змін і доповнень до статей 65 і 66 КПК 1960 року в межах так званої малої судової реформи в Україні в 2001 році. Відповідно до цих змін протоколи оперативно-розшукових заходів та їх додатки можуть бути використані як джерела доказів у кримінальних справах [1, с. 470].

Зважаючи на аналіз ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), «негласні слідчі дії – це різновид слідчих дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, спрямовані на збирання, перевірку чи дослідження фактичних даних у конкретному кримінальному провадженні, та які проводяться у випадках крайньої потреби, коли відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб» [2].

Згідно з міжнародними нормами, право на ефективне проведення розслідування кримінальних правопорушень є невідчужуваним і повинно бути забезпечене в усіх обставинах, включаючи період воєнного стану. Це означає, що дотримання стандартів ефективного досудового розслідування повинно гарантуватися під час воєнного стану, і право на справедливий судовий розгляд не повинно обмежуватися [3, с. 465]. Водночас можуть вживатися додаткові заходи для забезпечення безпеки досудового розслідування, включно із захистом свідків та інших учасників процесу від можливих загроз. Щодо особливостей проведення саме негласних слідчих (розшукових) дій, то важливо враховувати такі аспекти:

1) дозволи на проведення процесуальних дій. Воєнний стан не знімає необхідності у дотриманні процесуальних правил та вимог законодавства, тож для проведення негласних слідчих (розшукових) дій необхідні дозволи від компетентних органів, які видаватимуться з урахуванням конкретної ситуації в країні;

2) обмеження прав і свобод громадян. Умови воєнного стану можуть передбачати обмеження прав і свобод громадян, що містить обмеження права на особисту та сімейну таємницю, права на вільне переміщення, права на свободу думки, слова та віросповідання. Тому проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану може вимагати додаткових обґрунтувань та заходів забезпечення прав та свобод громадян;

3) застосування спеціальних засобів. Умови воєнного стану можуть передбачати застосування спеціальних засобів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Такі засоби можуть містити технічні та технологічні засоби, спеціальне обладнання, інформаційні системи тощо [4, с. 8].

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України проведення негласних слідчих (розшукових) дій фіксуються у відповідних процесуальних документах, а також за

допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, якщо фіксування за допомогою технічних засобів неможливе з технічних причин [2].

Як відомо, рішення про проведення НСРД ухвалює прокурор, а у випадках, передбачених КПК України, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором (ст. 246, 248, 250 КПК України) [2]. Здійснення повноваження щодо ухвалення такого рішення виключно прокурором в умовах воєнного стану припустимо тільки за умови виконання трьох складових, а саме: це повинно відбуватись на місцевості (адміністративній території), на якій діє правовий режим воєнного, надзвичайного стану; були вчинені злочини певного визначеного виду; слідчий суддя не може виконати повноваження у встановлені КПК України строки [5, с. 198].

Відповідно до ст. 303 КПК України, в учасників кримінального провадження відсутня можливість оскаржити рішення прокурора, ухвалені в межах ст. 615 КПК України. Водночас, незважаючи на закріплення права на подання скарги у ч. 4 ст. 615 КПК України, законодавець при цьому не регламентує порядок такого оскарження (зокрема, строки для подання скарги, суб'єкта оскарження, строки розгляду скарги, рішення, що можуть бути прийняті за результатом розгляду тощо) [2]. І тому, у випадку, коли прокурор ухвалює рішення про застосування слідчих (розшукових) та НСРД, особа позбавлена права розгляду клопотання, яке стосується її прав та інтересів, незалежним і безстороннім судом, гарантованого ст. 6 Конвенції про захист прав людини та її основоположних свобод [6].

Саме тому введення у дію воєнного стану не зумовлює автоматичного запровадження особливого режиму досудового розслідування, оскільки фактичною підставою для його запровадження є об'єктивна неможливість здійснення досудового розслідування у звичайному порядку. Порядок, закріплений у ст. 615 КПК України, реалізується лише за умови відсутності об'єктивної можливості виконання слідчим суддею своїх повноважень у встановлені законом строки [2; 7, с. 158].

Отже, НСРД є специфічним та особливим видом процесуальних дій, які значно обмежують конституційні права осіб. Тобто їх регулювання в умовах особливого режиму досудового розслідування є дуже важливим з погляду забезпечення ефективності і справедливості проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану. процесуального законодавства, спрямованою на забезпечення ефективного розслідування кримінальних справ та виявлення доказів. Цей механізм дозволяє слідчим та правоохоронним органам здійснювати НСРД за умови виконання всіх вимог закону. Важливо наголосити, що проведення НСРД повинно здійснюватися в межах закону та за участю професіоналів, які дотримуються конституційних прав та свобод громадян.

1. Благута Р. І., Гуцуляк Ю. В., Дуфенюк О. М. Кримінальне процесуальне право України : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 774 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 24.08.2023 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.11.2023 р.).

3. Лоскутов Т. О. Нормативне забезпечення стандартів ефективного досудового розслідування в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 465–468.

4. Гловюк І., Тетерятник Г., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України. *Науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Електронне видання*. Львів-Одеса, 2022. Станом на 25 березня 2022. 31 с.

5. Хоменко І. В. Правове забезпечення проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах особливого режиму досудового розслідування. *Київський часопис права*. 2022. № 4. С. 194–202.

6. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 01.08.2021 р. № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 09.11.2023 р.).

7. Тютіна А. Р., Агаркова О. І. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. *Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції*. Кропивницький. 2023. С. 157–159.